

**Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық олимпиаданың
мектепшілік кезеңі (2022 жыл)**

Қазақ тілі мен әдебиеті

І тур

9-сынып

Эссе тақырыптары:

1. Шешендік өнер – халық даналығы
2. Қазыбек Келдібекұлы – қазақ халқының ұлы биі (Қаз дауысты Қазыбек бидің туғанына 355 жыл)
3. «Қазақ елінің ұлттық идеясы – Мәңгілік ел» деген позицияны ұстана отырып, ойыңызды дамытып жазыңыз

Эссе тақырыптарының біреуі – еркін тақырып, екеуі оқу бағдарламасына сәйкес таңдалған.

Тапсырманың орындалу уақыты 120 минут

Эссеге қойылатын талаптар:

- Эссе құрылымының сақталуы (10 балл)
- Ұсынылған тезистердің нақты дәлелдермен дәйектелуі (аргументтер) (10 балл)
- Тақырып бойынша ой жүйесі, мағыналық тұтастық (10 балл)
- Оқушының жеке көзқарасын білдіруі, жазба жұмысының өмірмен байланысы (10 балл)
- Сауаттылық (пунктуация, орфография, логикалық заңдылықтың сақталынуы) (10 балл)

**Жалпы білім беретін пәндер бойынша республикалық олимпиаданың
мектепшілік кезеңі (2022 жыл)**

Қазақ тілі мен әдебиеті

І тур

10-сынып

Эссе тақырыптары:

1. «Ғылым таппай мақтанба» (Ұлы Абайдың ғылым-білім туралы ойлары)
2. Ақбілек – қазақ әдебиетіндегі әйел бейнесінің көркемдік шыңы (Ойыңызды нақты дәлелдермен талдап жазыңыз)
3. «...*Артық ғылым кітапта,
Ерінбей оқып көруге*» деген Абайдың қанатты сөзіндегі негізгі ойды қазіргі замандағы кітап оқуға деген сұраныспен байланыстырып жазыңыз.

Эссе тақырыптарының біреуі – еркін тақырып, екеуі оқу бағдарламасына сәйкес таңдалған.

Тапсырманың орындалу уақыты 120 минут

Эссеге қойылатын талаптар:

- Эссе құрылымының сақталуы (10 балл)
- Ұсынылған тезистердің нақты дәлелдермен дәйектелуі (аргументтер) (10 балл)
- Тақырып бойынша ой жүйесі, мағыналық тұтастық (10 балл)
- Оқушының жеке көзқарасын білдіруі, жазба жұмысының өмірмен байланысы (10 балл)
- Сауаттылық (пунктуация, орфография, логикалық заңдылықтың сақталынуы) (10 балл)

Оқушылардың мектепішілік олимпиадасы

I тур - эссе жазу

11 - сынып

Жазба жұмысын бағалау тәртібі:

- 1) Эссенің құрылымы және тұтастығы – 10 ұпай;
- 2) Эссенің ашылуы және өзіндік пайым – 10 ұпай;
- 3) Деректер мен сілтемелер келтіру деңгейі – 10 ұпай;
- 4) Әдеби тіл нормасы және шығарманың стилі – 10 ұпай;
- 5) Емле және тыныс белгілер – 10 ұпай.

Жазба жұмысынан оқушының жинайтын ең жоғары ұпайы - 50.

1. О.Бөкейдің «Атау кере» повесінде қандай мәселелер көтерілген. Өз ойыңызды дәлелдемелер келтіре отырып жазыңыз.
2. І.Есенберлиннің «Қаһар» романының тілдік ерекшеліктері неде? Ойыңызды дәлелдеп жазыңыз.
3. «Дос –көңілдің күмбезі» тақырыбын С.Сейфуллиннің «Сыр сандық» өлеңімен ұштастыра отырып, өз ойыңызды дәлелдемелер келтіре отырып жазыңыз.

Эссе тақырыптарының біреуі – еркін тақырып, екеуі – оқу бағдарламасына сәйкес таңдалған.

Ескерту: Эсседен алған ұпайы тең түскен жағдайда оқу бағдарламасы бойынша жазылған шығармаға басымдық беріледі.

Тапсырманың орындалу уақыты - 150 минут

Қазақ елінің ұлттық идеясы - Мәңгілік ел. Бұл кезің мемлекетті дамыта отырып, халықта арманнаға жетелейтін күш - идея. Идея - сол елдің алта бәйбіне бағына. Егер ол болмаса, кеше мұхитта, ұшақ көкте, адам жерде ағасады.

Арты - бірлі тарихта "елім мәңгі болсын" деп армандатқан бірде-бір мемлекет жоқ. Ұлт дамада "Мәңгілік ел" орнату идеясы бұрын ғана тұра қалған жоқ. Бүгінгі замандардан бұры ел орнатып, еліміз пайда болған заманнан үзбей келе жатқан мәңгілік құбылыс. Адам болмаса өмір болмай мұназ жерде, бұрқалта өмірде, еркіндікті іздеумен, армандар-аңсаумен келеді. Ол арман - тағуылыс, берекесі - бірлігі жарасқан "Мәңгілік ел" орнату идеясы. Ол - бұл үстіңіз бозторғай құнындай аманатан заман, Асанбайға жемісін аман, шаруа ұрыс іздейін мұрагерлік, баянда тұрмыс.

Қолтаңбаны өзін "Аспан асты еліміз" десе, мағандар өздерін "Жерасты еліміз" дейді. Ал біз - Ұлт дама еліміз. Қазақ - сол Ұлт дамада тұрып, өсіп-өркендейін, талай ұлыс, талай қабанат орнатқан халық.

"Мәңгілік" мағанды "Ел сен өтүрің қабанатта ағарсаң, Мәңгілік ел орнатқан өзін" дейін сөз бар. Мәңгі ел орнатуды бұрын, бетіміз қабанат соңда бұлақаралық VIII ғасырда ағарсаң. Бетіміз, басарады, алауызды, кесірің қабанат бұлақ, ағар арманна кеше аманатан. Демек, Мәңгі ел орнату үшін алдымен жер тұрасты, ел оңталақты керек, аға тарихты ұрпақ сағанна ағару керек.

Бүгінде біз өз айданымызға тәуелсіз иемденеміз. Өзге тәуелсіздікке жету жолында дағдымыз жастар маңында дұрыс бағытпен. Ғылыми құрылым, нағызану ұсыныс келімен тәуелсіздікті сақтау - келісет жастардың жолында. Сондықтан М. Мұхамбетов атамыз айтқандымен жастарға сенімді" деген дәстүрлі сөзін келіге ала отырып, өзін сенімді жастарға атанға дұрыс етуге шақырамын. Қарағанды әрбір жас өмірімен түрсе алатын білімді, еркін дұрыс, жан-жақты дамыған ұлт арқылы білуге қызығу керек. Өз деуісі жету үшін өзін де, өзін сенімді жинақтаумен де білім мен тәрбиені дағды ұстап, иемізді өзіне дегуіе дұрыс үлес дегуіе дұрыс!

- 1) Ғылымның сақталуы: 9
- 2) Ғылымның тезистеріне назар аударумен дүниедегі: 9
- 3) Жаңырып бойынша ой түрсе, мағыналы тұтастық: 9
- 4) Оқушының жеке көзқарасын білдіруі, жазба түрлерінің әлімен байланыс: 9
- 5) Сауаттылық (пунктуация, орфография, логикалық заңдылықтың сақталуы): 9

Барлығы: 45

1. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 2. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 3. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 4. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 5. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 6. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 7. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 8. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 9. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$
 10. $\text{H}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{H}_3\text{O}^+ + \text{OH}^-$

- Әсе құрылысшылар сартауы - 7
- Үлкеннен терістердің нақты құрылысшылар сартауы - 7
- Параққа бейнесі ой нұсасы мен сартауы тұлғасы - 7
- Орнындағы және қарағасы, жерде терістердің сартауы бейнесі - 6
- Сартауы - 6

Барлығы 33 балл

Ғылым таппай мақтанба

Абай-қазақ жазба әдебиетінде өзіндік қалтаңбасы бар өшпес тұлға. Оның шығармалары қазақ әдебиетінің даму жолында айрықша орын алады. Қай шығармасын алып оқысақ та, адашты өй саларыңыз терең мағынаның жатқанын байқайсыз. Қанша уақыт өтсе де, ұлы ақынның мұрасы еш уақытта өз маңызын жоғалтқан емес.

Ақын өлеңдерінің басын көпшілігі оқу-білім, ғылым тақырыбына алатын арқау бағып өрілген. Абай өз заманындағы халықтың нағандығы мен сауатсыздығына күйіне отырып, ішкі жанайқайынан тұтан сөйлерін өлеңдерінде шебер суреттей білген. Сондай өлеңдерінің бірі - "Ғылым таппай мақтанба" атты өлеңінде артық, аржық пен өсектің, мақтаншақтың, еріншектің пен кырағашылықтың адашты ұлың зиянын тигізетінін ескерте отырып, келешек жастарды сол жаман қасиеттерден аңлап, бауыра шағырады. Абай-халықты білімге, ғылымға, еңбекке көп үндеген ақын. Ғылымның әлеуметтік орнын адамдардың жақын қасиеттерімен байланыстыра қарады. "Ғылым таппай мақтанба" өлеңінде:

Бес нәрседен қашың ба,

Бес нәрсеге асың ба,

Адам балам десеңіз.

Өсек, өтірік, мақтаншақ,

Еріншек, бекер мал шашпақ -

Бес дұшпаның, білсеңіз.

Малап, еңбек, терең ой,

Қанағат, рақым, сыйлап қой -

Бес асыл іс, көнсеңіз. - деп, адамның әлеуметтік қасиеттерін

жинақтап көрсетеді. Кісінің адашшылық қасиетін бірінші орынға қояды. Адам балам десең, байыңмен оқбай

ғын, әділеттілік, ғылым, ар, жақсы мінезбен өз дейді. Бұл тұста ерекше бір көңіл бөлімнің жай-Абай ғылым бау мен адам бау мәселесін бір-бірімен сабақтастыра айтады, бұл екінің талқы, түбі бір деп санайды. Абайша айтқанда, білімді бау-сөздің сарасын сөзге білу, сөзді бықтау, ардақ тұтлау орынсыз көсілу-бейшараның, ақынға тән иіс қымыз. Ғылым нағмызды, анықтықты сүйемдігін, ал өзінің талас-тартқыға боспайтын, қалайда жеңу жағын таңдайтынның ұлы ойыны бүгінгі өзгерістеріне де алдын-ала ескертіп тұрғандай. Ұлы Абай өлеңдері мен қара сөздері жас ұрпақ үшін өмірлік бағдарламалыдай жер етеді. Қарағаш даласы атартушының идеясымен сусындай бастаған шақта, арын өрі кешендер ойыны білім мен ғылымға құрғау салды, зор серпін берді.

Абай шығармашылығына зер салғанда біздер бүгінгі ұағым тұрғысынан бағамдар, баға берсең, оның білім мен ғылым жайы ой-пікірлері, көзқарастары сөз мені әлі де маңызды мен мәнін жоғалтпағанына көзіміз жете түседі. Білім мен ғылымды ұлы Абай бекерге сөз етпеліне терең түйсінеміз. Көпестің сөзін ту еткен қасиетіне бас иеміз. Қасиеті мен кісі мы ұлағатты сөздерін байтұмардай сақтап жүріміздің сыры да сонда.

- 1) Әсе құрметтілігің сақтауы. 9
- 2) Ғылымнан теңестердің маңызы дөңдермен дөңктелуі. 9
- 3) Маңызы бойынша өй жүнесі, маңызы тұтастық. 10
- 4) Оқушының жеті қолдарын білдіру, маңызы оқушының өмірінен байланысы. 9
- 5) Сауаттылық (пунктуация, орфография, логикалық, заңдылықтың сақтауы). 9

Боғарман. 46

Атау кере

Ғытмағ сөз өңірі зергерлеріміздің бірі, хай шағармасы бақсан шағарманды белгілі ғалдармайтан ғарында ғалалпыр ғалхан Ғөкейдің сөзге тұндырса, "Атау кере" раманнақ ауымау өзі бүрден емен өткізеді. Өйткені, "Атау кере" сөзі ел ішінде адамдардың күнделікті ғарыш-ғарышанда ғалданала бермейтін, сүрек мағдайда, шағарда бр ашақта ахуалда бақмаса шағаралардан айтылатын салмақта ауыр ұғым. "Атау кере" повесі бүкіл адамзаттағы мәселелерді қозғайды. Шағармада жүйіс пен жүйіс, тұрғын мен үйімі, ұянық пен ғаларын, ағарма пен адамдағы мағарма пен мағарбат арасындағы тартыстар күрес, өйткені өткен тарих пен бүгінгі нағармадағы ағаралмақ ағарандағы ұлт мағарыс мен келешек мағарата тартыстан раманнақ кесек-кесек идеяларын түйіні. Раманнақ бастағы ұлт кейіпкері Матаң, Ғік пен Аона ерлі-жігіт. Матаң келешек от ауадағы, ғары тмді жағардағы турман жас ағарып. Ғікпен білімнің жағарна тұрса, әлі көп ешкім баға ғалмаған мау, бағар мағараларда ғалалы еңбек жазды жүрген жас ғалалы, ерте көзге тұрса мағары сөз ғалдаранда мүдделерге мағары ағарыма. Алайда мағарык жүйедегі бағары сағары мағарды сөз мағары сағарымадан ғалдараларға ағарып ғалмады. Мағары жүрген еңбектерінің бр ғал кетеді. Ең ағары мағарыштан көрінік ағары сұға ағарыдан бр ғалалы ғалма ағарыма. Өйткіп жүргенінде мағарымаған, ғал-мағарыма мағарыма бағарыма ағарыма. Ал Ғік бағары, мағарымаған ғалалы өңік оғары шағараларда мағары, бағары сөзді ғалалыма білімнен ғалалымаған мағары. Матаң өңірі бағары мағары брме өсіп келе мағары досамада мағары ағарыма, көрінікпен оған ғалалыма мағары ағарыма сұға сағарыма ғалалы бағарыма мағары. Өңік мағарымаған бағарыма ағарыма сағары ағарыма бағарыма ғалалы сағарыма келіп, бр мағары бағарымаған мағарыма мағарыма. Матаң мағарыма бағарыма да, мағарыма да мағары ағарымаған, мағары мағарыма өзі де мағарыма бермейтін мағары. "Атау кере" елімізге мағары мағарыма өңді мағары келе бағарыма ғалалыма мағарымаған ескерілгенде, ағарыма

Бір бейнесі ардаһа қотамда, Бәрі сақта, Бәрі сақта алма, деген көз қарас қалыптасқан. Бүгін пайдасы үшін Бәрі істер соңында жерінен да, ақасанан айырылып өзі мұрт бағар. Мінекей, шотар манау шал-малай құрамында кейіпкерлерінің қуатта тилтері, еу алдымен алардағы ішкі әллім баракша кез ауысында қалыпты тұра, қат-қабат таңдар алдап Бүгінгі тіршіліктері тар кеңістікте қотарсаңдағанда, әуімалардау әрбей шарақтау баракша қас қотамда өтеді. Шотармада мүлменім қалыпты әуімаларда қотамда қуатта қалыпты, адамгершілікпен қасқанда қотамдарда қуаттау керек.

- 1) Әле құрылымының сақталуы: 8
- 2) Қосылған тезистердің қалыпты қиындармен қиындармен: 8
- 3) Ақарып бойынша ай мүлменім, мажнамалық тұтастық: 8
- 4) Оқушының жеке қотарасын белдіруі, мажба мүлменімнің өмірімен байланысы: 7
- 5) Сауаттылық (пунктуация, орфография, шоткалық заңдылықтың сақталуы): 7

Қорытынды: 38

- 4) Эссе құрылымының сақталуы: 9
- 2) Қызығатан тезистердің нақты дәлелдермен дәлелденуі: 9
- 3) Мағырын бойынша ой жүгісі, мағымалық тұтастық: 9
- 4) Ауушының жие кездарасын білдіруі, жазба
нұсқасының өмірмен байланысы: 9
- 5) Сауаттылық (түптіуіңіз, орфография, логикалық
зандылықтың сақталуы): 9

Барлығы 45

Жалпы білім беретін пәндер бойынша Республикалық
олимпиаданың I кезеңінің бағалау туралы
ведомость

Пәні қазақ тілі мен әдебиеті
Класс 9

	Шифр, код	Қатысушының жеке сәйкестендіру номері	Балл I тур
1	Қ.т-09-01	070915650706	45
2	Қ.т-09-02	080508652474	33

Қазылар алқасының қолы: С. Нигметова
 Ж. Егінбай
 А. Мойнахова

**Жалпы білім беретін пәндер бойынша Республикалық
олимпиаданың І кезеңінің бағалау туралы
ведомость**

Пәні қазақ тілі мен әдебиеті
Класс 10

	Шифр, код	Қатысушының жеке сәйкестендіру номері	Балл І тур
1	Қ.Т-10-03	061128650263	46

Қазылар алқасының қолы:

С. Нигметова
А. Мойнахова
Ж. Егінбай

**Жалпы білім беретін пәндер бойынша Республикалық
олимпиаданың I кезеңінің бағалау туралы
ведомость**

Пәні қазақ тілі мен әдебиеті
Класс 11

	Шифр, код	Қатысушының жеке сәйкестендіру номері	Балл I тур
1	Қ.Т-11-04	050923650200	38
2	Қ.Т-11-05	060324650216	45

Қазылар алқасының қолы:

 С. Нигметова
 Ж. Егінбай
 А. Мойнахова